

Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

ФІЛОЛОГІЧНИЙ ВІСНИК

УМАНСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ПАВЛА ТИЧИНИ

Умань – 2012

УДК 811(082)

ББК 81.40я43

Ф 54

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Полюга Л. М.

доктор філологічних наук, професор (гол. ред.);

Городенська К. Г.

доктор філологічних наук, професор;

Гриценко П. Ю.

доктор філологічних наук, професор;

Жайворонок В. В.

доктор філологічних наук, професор;

Мойсієнко А. К.

доктор філологічних наук, професор;

Торчинський М. М.

доктор філологічних наук, професор;

Франчук В. Ю.

доктор філологічних наук, професор;

Петриченко Н. Г.

доктор філологічних наук, доцент;

Винник В. О.

кандидат філологічних наук, професор;

Денисюк В. В.

кандидат філологічних наук, доцент (відп. ред.);

Зелінська О. Ю.

кандидат філологічних наук, доцент;

Коваль В. О.

кандидат педагогічних наук, доцент;

Розгон В. В.

кандидат філологічних наук, доцент;

Тищенко Т. М.

кандидат філологічних наук, доцент;

Цимбал Н. А.

кандидат філологічних наук, доцент.

Рецензенти:

О. Ю. Карпенко

доктор філологічних наук, професор (Одеський національний університет імені І. І. Мечникова);

Н. М. Павликівська

доктор філологічних наук, професор (Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського).

Рекомендовано до друку Вченою радою

Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини

(протокол № 8 від 26 березня 2012 року)

Філологічний вісник Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини: збірник наукових праць / гол. ред. Л. М. Полюга. – Умань: Видавничо-поліграфічний центр «Візаві», 2012. – Вип. 2. – 244 с.

У збірнику вміщено лінгвістичні та літературознавчі розвідки науковців, докторантів, аспірантів, викладачів філологічних кафедр вищих навчальних закладів і наукових інститутів України, Білорусі, Польщі, Угорщини. У полі зору дослідників – актуальні проблеми лексикології, лексикографії, граматики, історії української мови, діалектології, ономастики, лінгвістики тексту, історії української літератури, а також лінгводидактики. Збірник розраховано на мовознавців, літературознавців, аспірантів, студентів-філологів.

УДК 811(082)

ББК 81.40я43

© Автори статей, 2012

© УДПУ імені Павла Тичини, 2012

ЗМІСТ

МОВОЗНАВСТВО

А.У. Андрэева (Мінск, Беларусь) ДА ПЫТАННЯ АБ ЧЫСТАТРЫВАЛЬНЫХ ПРЭФІКСАХ (на матэрыяле беларускіх адыменных прэфіксальна-суфіксальных дзеясловаў закончанага трывання).....	3
Алена Астапчук (Мінск, Беларусь) ТРАНСФАРМАЦЫІ ВОБРАЗНАГА ЗМЕСТУ ПАЭМЫ УЛАДЗІМІРА НЯКЛЯЕВА “МАЛАНКА” ПРЫ ПЕРАКЛАДЗЕ НА РУСКУЮ МОВУ	12
Елизавета Барань (Ниредьгаза, Венгрия) СОЦИАЛЬНО-ИСТОРИЧЕСКИЕ ПРЕДПОСЫЛКИ РАЗВИТИЯ ВОСТОЧНОСЛАВЯНСКИХ И ВЕНГЕРСКИХ МЕЖЪЯЗЫКОВЫХ КОНТАКТОВ	18
Флорій Баусвич (Львів, Україна) МЕНТАЛЬНИЙ АБСУРД У ХУДОЖНЬОМУ ТЕКСТІ: ЛІНГВІСТИЧНІ АСПЕКТИ.....	24
Олена Богачик (Умань, Україна) НАЗВИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ЗНАРЯДЬ У ПИСЕМНИХ ПАМ'ЯТКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ XVI–XVIII ст.....	32
Renata Bizior (Częstochowa, Polska) LEKSYKA PRAWNICZA W OSIEMNASTOWIECZNYCH UTWORACH JĘDRZEJA KITOWICZA	38
Алла Войталюк (Хмельницький, Україна) СТИЛІСТИЧНО-ВИРАЖАЛЬНІ МОЖЛИВОСТІ ВЛАСНИХ ОСОБОВИХ ЧОЛОВІЧИХ ІМЕН У ГУМОРИСТИЧНИХ ТВОРАХ С. ОЛІЙНИКА	52
Василь Денисюк (Умань, Україна) ФРАЗЕОЛОГІЗМИ ЯК ЗАСІБ СТАНДАРТИЗАЦІЇ ДІЛОВОГО ТЕКСТУ (на матеріалі ділової документації Івана Мазепи).....	60
Тетяна Денисюк (Умань, Україна) ДВОВАЛЕНТНІ ДІЄСЛОВА УСКЛАДНЕНО-ІНТЕНСИВНОЇ ДІЇ З ФОРМАНТОМ <i>ВИ</i>	65
Вікторія Діц (Умань, Україна) ПРОПРІАТИВИ У ФРАЗЕМАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ	74
Олена Дуденко (Умань, Україна) СЛЕНГІЗМИ В СУЧАСНОМУ ХУДОЖНЬОМУ МОВЛЕННІ	79
Тетяна Жила (Умань, Україна) ФУНКЦІОНУВАННЯ НАЗВ НА ПОЗНАЧЕННЯ ВУЛИЦІ	84
Татьяна Зарубенко (Киев, Украина) ПРИЛАГАТЕЛЬНЫЕ В РУССКИХ ПЕРЕВОДАХ «ОДИССЕИ».....	89

Галина Зимовець (Київ, Україна) СЕМАНТИЧНЕ ПОЛЕ НАЗВ ПІДПРИЄМСТВ І ОРГАНІЗАЦІЙ У СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ	97
Інна Коломієць (Умань, Україна) ФЛОРОСТИЛІСТЕМИ ЯК ЗАСОБИ КОДИФІКАЦІЇ ЖИТТЄВОГО КРЕДО МИТЦЯ (на матеріалі української поезії II половини ХХ століття)	104
Зоя Комарова, Нінель Петренко (Умань, Україна) СТРУКТУРНА ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ ФОНЕМНОЇ РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ УКРАЇНСЬКИХ СУФІКСІВ.....	110
Тетяна Марченко (Київ, Україна) ВІДОБРАЖЕННЯ СЛОВОВІРНОЇ СТРУКТУРИ СЛОВА У СЛОВНИКУ ПРАСЛОВ'ЯНСЬКОЇ МОВИ.....	114
Ольга Молодичук (Умань, Україна) ФУНКЦІОНАЛЬНО-СТИЛІСТИЧНА РОЛЬ ТОПОНІМІВ У ФОЛЬКЛОРНОМУ ТЕКСТІ ..	120
Надія Осташ (Львів, Україна) СЛОВНИК ЯК ДЖЕРЕЛО ПІЗНАННЯ МОВНОГО СВІТУ УКРАЇНЦІВ	126
Роман Осташ, Любов Осташ (Львів, Україна) УКРАЇНСЬКІ ОСОБОВІ ІМЕНА СЕРЕДИНИ XVII СТОЛІТТЯ ЯК ОБ'ЄКТ ЛЕКСИКОГРАФІЇ. 15 (Онопко – Охр'їмь).....	136
Наталія Паляшчук (Мінськ, Беларусь) ПАЦВЯРДЖЭННІ "КНІГІ ЗАПІСАУ"–70: СТРУКТУРА І ФАРМУЛЯР.....	154
<u>Левко Полюга</u> (Львів, Україна) ВИВЧЕННЯ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ У ПОЕТИЧНИХ ТВОРАХ	160
Мар'яна Сапун (Умань, Україна) ПРОСТОРІЧНА ЛЕКСИКА В НОВЕЛІСТИЦІ ГРИГОРІЯ КОСИНКИ	162
Dorota Suska (Czestochowa, Poland) TEXT IN THE INTERNET SPACE (selected research and methodological aspects).....	169
Микола Тимошик (Київ, Україна) ДОСІ НЕ ПУБЛІКОВАНІ В УКРАЇНІ МОВОЗНАВЧІ ПРАЦІ ІВАНА ОГТЕНКА.....	176
Наталія Цимбал (Умань, Україна) МОТИВАЦІЙНИЙ АСПЕКТ НОМІНАЦІЇ ДІАЛЕКТНОЇ ЛЕКСИКИ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ.....	185
Ірина Шевченко (Умань, Україна) ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНЕ МІКРОПОЛЕ «НАПОЇ»	194
Галина Ярун (Київ, Україна) ФОРМА І ЗМІСТ СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО <i>РИТИ</i> В ТЕКСТІ ТА В ТЛУМАЧНОМУ СЛОВНИКУ.....	198

ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВО

Валентина Гончарук (Умань, Україна)
РИТУАЛЬНІ СЛОВЕСНІ ФОРМУЛИ В КОНТЕКСТІ РІЗДВА 205

Леонід Козинський (Умань, Україна)
НАЦІОНАЛЬНА ІДЕНТИЧНІСТЬ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ В ПОВІСТІ «БУРЛАЧКА»
І. С. НЕЧУЯ-ЛЕВИЦЬКОГО 210

Тетяна Лопушан (Умань, Україна)
СПЕЦИФІКА РОЗВ'ЯЗАННЯ ПРОБЛЕМИ БУДЕННОГО І ГРАНИЧНОГО В
ХУДОЖНЬОМУ ПРОСТОРІ ПРОЗИ МИКОЛИ ХВИЛЬОВОГО..... 215

Олена Наконечна (Умань, Україна)
МЕНТАЛЬНА РЕЦЕПЦІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДУХОВНОСТІ В РОМАНІ «БЕРЕСТЕЧКО» ЛІНИ
КОСТЕНКО 220

МЕТОДИКА

Ярослава Білоусова (Київ, Україна)
РОЛЬ АКТИВНИХ ЗАСОБІВ НАВЧАННЯ У ФОРМУВАННІ «МОВЛЕННЄВОГО ІДЕАЛУ»
СТУДЕНТІВ-ГУМАНІТАРІЇВ 226

Валентина Коваль (Умань, Україна)
ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ЛІНГВІСТИЧНОГО МИСЛЕННЯ
МАЙБУТЬОГО ВЧИТЕЛЯ-СЛОВЕСНИКА 231

Юлія Фернос (Умань, Україна)
МЕТОДИ ТА МЕТОДИЧНІ ПРИЙОМИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ
СТУДЕНТІВ-НЕФІЛОЛОГІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ КУРСУ «УКРАЇНСЬКА МОВА (ЗА
ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ)» 236

**Transformations of figurative content in Vladimir Nyaklyayev's poem
"Malanka" in its translation into Russian**

The article is devoted to Vladimir Neklyayev's poem "Malanka" which was translated into Russian with essential transformations of the original text. Some of these transformations are inevitable and can be explained by requirements of rhythm, rhyme and divergence in Russian and Belarusian lexical systems. Nevertheless in some cases the transformations are subjective, they don't reflex individual peculiarities of the author's text, its figurativeness, stylistic colouring and emotional characteristics. Such unjustified modifications lead to misrepresentation of original texts.

Key words: original, translation, correspondence, transformation, figurativeness, contents, stylistic colouring, emotional intensesness.

Елизавета Барань (Ниредьгаза, Венгрия)

УДК 811.161+811.511.141

**СОЦИАЛЬНО-ИСТОРИЧЕСКИЕ ПРЕДПОСЫЛКИ РАЗВИТИЯ
ВОСТОЧНОСЛАВЯНСКИХ И ВЕНГЕРСКИХ МЕЖЪЯЗЫКОВЫХ
КОНТАКТОВ**

В статье на материале лексических единиц разных тематических групп рассматриваются восточнославянские и венгерские межъязыковые контакты. Автор делает выводы о соседствующих языках как о посредниках и источниках пополнения лексического состава.

Ключевые слова: украинско-венгерские межъязыковые контакты, украинизм, унгаризм.

Контакты венгров с восточными славянами начались еще в первой половине IX века. Эта историческая взаимосвязь способствовала образованию контактов этнографического [7, 165–184] и языкового характера между венграми и славянами [10, 137–151; 9], венграми и восточными славянами (Лизанец 1998, 38–39). Свидетельством этого процесса служат некоторые восточнославянские слова, укоренившиеся в венгерском языке, например, *lengyel* 'поляк, польский', *jász* 'ясин', *halom* 'холм', *kereszt* 'крещёт', *szégye* 'сежа', *tanya* 'хутор' (первичное значение 'место для рыболовства' из вост.-слав. *тоня*, ср. рус. *тоня* (Ожегов 1975, 737), укр. *тоня* в разных значениях: 1) 'место, где ловят рыбу', 2) 'небезопасное место' (Гринч., IV, 273)), *varsa* 'верша', *másza* 'центнер' (первичное значение 'мажара'), *taliga* 'двухколёсная тележка'. По предположению Г. Барци, перед обретением родины венграми могли быть заимствованы также слова, связанные с христианской терминологией: *szombat* 'суббота', *kereszt* 'крест', *karácsony* 'крачун', *szent* 'святой' [2, 48–49]. Они взяты из восточнославянских языков или же из болгарского. Доказательства контактов старовенгерского и древнерусского языков присутствуют и в звуковой оболочке

заимствований, как, например, в слове венгерского происхождения *хосен* ~ *хусен* (древневенг. *chosznu* (ср. совр. венг. *haszon* 'выгода', см. Рот 1973, 266).

Заимствования новых понятий и слов восточными славянами и венграми были обусловлены географическими, общественными и экономическими отношениями. В лексическом составе венгерского языка в значительной мере отражается влияние славянских языков (9,36% непроизводной лексики венгерского языка считаются славянизмами). В современной венгерской разговорной речи, а также в литературном языке присутствует более полутысячи славянизмов, а если учитывать диалектизмы, а также архаизмы, то их насчитывается несколько тысяч [ср. 1, 289]. Эти слова укоренились не сразу после обретения венграми родины или принятием ими христианства, а поэтапно, в ходе развития истории и до сегодняшних дней. Языковеды установили четыре этапа во временном процессе славянских заимствований [1, 287]. С одной стороны, в некоторых случаях тяжело установить конкретное время заимствования, а с другой, слова, именуемые славянизмами, вошли в состав венгерского языка из разных славянских языков [2, 116].

В современном венгерском языке славянизмы охватывают следующие тематические группы: *растительный и животный мир, рыболовство, охота, земледелие, животноводство, дом и его внутреннее оборудование, одежда, ремесло, общественное и государственное устройство и христианская терминология* (Книезса 2000, 137–152). Гейза Барци [2, 118–120] дополняет тематический диапазон следующими группами: *семья и родство, питание, военное дело, судоходство*, а также *прилагательные*. Из многих названий видов деятельности, чинов и национальностей славянского происхождения позже образовались фамилии, поэтому большое количество венгерских фамилий содержит славянский корень, например, *Kovács, Asztalos, Mészáros, Bodnár, Kádár, Molnár, Takács, Császár, Király, Német(h), Oláh, Olasz, Görög, Lengyel* и т. д. Многие топонимические названия в составе слова также имеют славянский корень: *Csongrád, Nógrád, Visegrád, Szeleste, Balaton, Rába, Rábca, Répce* стб) [12, 634].

Венгерско-восточнославянские языковые контакты стали наиболее интенсивными после того, как венгры поселились в Карпатском бассейне. Престиж венгерского государства и венгерской культуры в Средневековье обеспечил венгерскому языку такую позицию, что он смог оказать довольно сильное влияние на соседние славянские языки. Непосредственное влияние венгерского языка в это время проявилось в лексике сербо-хорватского, словацкого и польского языков, которые, выступая посредниками, способствовали переходу многих гунгаризмов в восточнославянские языки.

Благодаря непосредственным венгерско-польским контактам в XVI веке в восточнославянские языки вошли из польского некоторые слова военной лексики, например, лексема *гайдук* 'гайдук, легковооруженный солдат', которая впервые зафиксирована в белорусском и русском языках в XVI в., а в украинском – в XVII веке. В русском языке у этого слова образовалось больше количество значений [см. 8, 23]. В украинском от нарицательного *гайдук* образовалось имя собственное: ...Павукови старому, *Гайдукови* старому (СУМ,

VI, 182). Не исключено, что через польский язык вошло в состав украинского языка в XVI веке имя существительное **гермекъ**, **кгермекъ** 'оруженосец, паж', которое является заимствованием из венгерского *gyermek* 'ребёнок'...с тем же *кгермком* своим... (СУМ, VII, 138). Расширение значения произошло, скорее всего, в польском языке (ср. древнепольский *giermek* 'оруженосец, паж'). В белорусский язык слово **кгермекъ** (**гермок**) 'паж', засвидетельствованное в XVI веке [13, 496], также могло войти через польский язык. В русском языке слово отсутствует.

С XVII века имеются сведения об унгаризме **добошь**, **добашь** 'барabanщик' в украинском языке: видечи есче трохи живо(г)[о], *добашови* своєму дьругому Самослови... (СУМ, VIII, 46–47), а также в белорусском [13, 498]. Слово распространено в украинских диалектах, см. *добош* (ЕСУМ, II, 98), а также в закарпатских диалектах (5, 72; Lizanec 1976, 594). В русском языке его впервые употребил Николай Гоголь в XIX веке в словоформе *довбиш* как имя нарицательное и как имя собственное в виде фамилии [см. 8, 28].

В русском языке впервые встречается существительное **кочи**, источником которого может быть польский, а также немецкий язык. В разные исторические периоды слово *кочь* 'карета' имело несколько значений ('карета', 'почтовая машина', 'санки') [8, 36–37]. Белорусское слово *котчий* (*котчий*, *коччий*) 'род повозки' встречается впервые также в XVI веке; оно употребляется и в современных белорусских диалектах, ср. *коч* 'бричка' [13, 496]. В украинском языке слово *кочь* 'карета' впервые появилось в 1659 году в произведениях И. Галатковского (Тимченко 2002, 381), в «Словаре украинского языка» также присутствует форма *коч* (Гринч., II, 295). В закарпатском письменном памятнике XVII века, известном под названием «Углянский сборник Ключ», распространены формы *кочьй* (*кочья*, *котчя*) 'телега, коляска' (Дже 1961, 166). Предполагается, что украинское *коч*, *коцга* 'вид тележки, коляска', *кочій* 'телега' вошло в украинский язык через польский язык (ср. польское *kosz*, 11, 13 венгерского происхождения (ЕСУМ, III, 65)). Данное слово встречается также и в произведениях современных закарпатских писателей: Пани вилзають з *кочій* і починають мірjати... (Потушняк 1973, 164).

Предполагается, что через польский язык попало в восточнославянские языки существительное **кантар** 'узда' (ср. польское *kantar*, 11, 11), первичный источник которого восходит к турецкому языку. В белорусском (*кантарь*, *канторь*, *контарь*) [13, 499] и украинском (*кантарь*) (Тимченко 2002, 356) впервые датируется XVII веком, в русском языке форма *контари* – только в XVIII веке [8, 35]. Слово зафиксировано в реестре Словаря украинского языка (Гринч., II, 215) и известно также в закарпатских украинских говорах (5, 143; Lizanec 1976, 600), где в отдельных районах *кантарг* (мн. ч.) употребляется в значении 'дисциплина' (Сабадош 2008, 138).

Учитывая исторические факты, следует отметить, что одними из самых тесных являются контакты венгров с восточными славянами Закарпатья (раньше их называли *малоросами*, *рутенами*, *русняками*, *угроросами*, сегодня – *українцями*, *карпатоукраїнцями*, *закарпатськими українцями*, *русинами*). Эта связь живет и сегодня, поскольку на протяжении многих столетий представители

этих общин жили в одном государстве (ср. Панькевич 1938, 25–26; 4, 7–37) и относились к одной религиозной общине.

Закарпатье только в конце Второй Мировой войны вошло в состав Советской Украины под украинским названием *Закарпатська область* и русским – *Закарпатская область* (то есть территория за Карпатами). Известно, что, начиная с XI века, территория области входила в состав Венгрии – до 1918 года (с 1918 по 1939 год – в состав Чехословакии), а с 1939 по 1944 год снова была частью Венгрии. Многосторонняя языковая взаимосвязь между восточными славянами и венграми, проживающими на этой территории, свидетельствует о том, что их историческое сплетение началось очень давно, еще со времен раннего Средневековья (Дже 1961, 140–141; Мокань 1966, 10). Результаты языковых контактов исследуются лингвистами (см. кандидатскую диссертацию А. Моканя «Венгерские заимствования в мараморошском украинском диалекте Закарпатской области» Тарту, 1966; монографию П. Лизанца «Венгерские заимствования в украинских говорах Закарпатья. Венгерско-украинские межъязыковые связи» Будапешт, 1976). При этом важно упомянуть работу Василия Довговича «Про слова, які звучанням або ж і значенням подібні в угорській та руській мовах» (1935), которая была издана в 2003 году.

Редакторы издания Янош Варди-Штернберг, Юрий Сак и Йосип Дендзелевский работу Василия Довговича считают «первой попыткой исследования венгерско-украинских и венгерско-русских языковых связей в сфере лексики» (предисловие, 4). В словаре автор проанализировал 378 слов, среди которых около 240 являются славянизмами в венгерском языке. Возле славянизмов автор ставит знак 'Ө' (это обозначает, что слово русское, по мнению автора). В реестре словаря находим около шестидесяти унгаризмов. Из послесловия читатель узнает, что Василий Довгович не знал о том, что идентифицировал такое количество унгаризмов, но правильно предполагал, что «русский язык тоже заимствовал лексические единицы из венгерского: слова, находящиеся под номером 12, 13, 19, 100, 102, 156, свидетельствуют именно об этом». Под этими номерами мы находим следующие слова: *babrálás* 'касание', *baj* 'беда', *bánat* 'печаль', *gyalu* 'рубанок', *hab* 'пена', *korhely* 'кутила'. Довгович ошибся только в двух словах: *babrálás* 'касание' и *baj* 'беда'. Авторы этимологического словаря венгерского языка подтверждают это: точная этимология слова *babrál(ás)* не определена [3, I, 211], а существительное *baj* однозначно является славянизмом, точнее, заимствованием из сербско-хорватского языка [9, 71–72; 3, I, 218]. Рукопись, написанная на высоком научном уровне своего времени, считается важной работой с точки зрения изучения венгерско-восточнославянских межъязыковых контактов.

В последующий период лингвисты продолжали исследования венгерско-восточнославянских межъязыковых контактов. Иштван Ковтюк в монографии «Украинские заимствования в ужанском венгерском говоре» заметил, что исследование влияния восточнославянских языков на венгерский является малоисследованной темой славистики. Автор выполнил этимологическое исследование 247 восточнославянизмов, которые попали в закарпатские

венгерские говоры через украинский язык, но он уверен, что их количество намного больше. Это влияние отразилось в фразеологии, в формах приветствия, в именах собственных, в названиях животных, а также в топонимах, например, *olyan rizsi, hogy szinte világit 'erős vörös színű'* (рус. *такой рыжий, что аж светится*), *ruszka vira tverda vira 'az orosz hit erős'* (рус. *русская вера – твёрдая вера*); формы приветствия: *Dobri vecser 'Jó estét'* (рус. *Добрый вечер*); *Krisztosz voszkresz! 'Krisztus feltámadt'*, (рус., укр. *Христос воскрес*); *Dáj bozse szerencse 'Adj, Istenem, szerencsét'* (рус. *Дай, боже, счастья*); фамилии: *Holovácska* < укр. *Головачко*, *Kacsur* < укр. *Качур*, *Lizák* < укр. *Лизак*; топонимы: *Osztró* < рус. *остров 'sziget'*, *Beréznek* < рус. *берёзник 'nyirfaerdő'*, *Horka* < рус. *горка 'domb'*.

В советское время среди восточнославянских языков привилегированное место занял русский язык, вместе с тем он стал языком межнационального общения в Центральной и Восточной Европе. Иштван Ковтюк подчеркнул, что на закарпатские венгерские диалекты повлиял русский, а также украинский языки, например, *szilpóu* < укр. *сільно*, *finvigyl (finotdel)* < укр. *фінвідділ*, рус. *финотдел*, *ráda* < укр. *рада*; *szilráda* < укр. *сілрада*, *holova* < рус., укр. *голова*, *vikonkom* < укр. *виконком*, *hrecska* < рус., укр. *гречка*, *molocsárnya* < рус., укр. *молочарня*, *gyitsád* < укр. *думсад*.

Общественные, экономические и культурные отношения между венграми и восточными славянами послужили причиной того, что венгерско-восточнославянская языковая интерференция в прошлом была интенсивной, а в новейшие времена она прослеживается преимущественно в области диалектологии.

УСЛОВНЫЕ ОБОЗНАЧЕНИЯ

Гринч. – Словарь української мови : у 4 томах / збрала редакція журналу «Киевская старина» ; упорядкував з додатком власного матеріалу Борис Грінченко. – К., 1907–1909. Перевидання фотомеханічним способом. – К., 1958.

Дже 1961 – Дже Ласло. К вопросу о венгерских заимствованиях в закарпатских памятниках XVI–XVIII вв. // *Studia Slavica Hungarica* 7 (1961). С. 139–176.

ЕСУМ – Етимологічний словник української мови : в 7 т. / за ред. О. С. Мельничука. – К. : Наукова думка, 1982–2006. – Т. 1–5.

Ковтюк 2007 – Kótyuk István. Украинские заимствования в ужанском венгерском говоре // *Szerkesztette és az előszót írta Zoltán András*. – Nyíregyháza, 2007.

Лизанец 1976 – Лизанец П. Н. Венгерские заимствования в украинских говорах Закарпатья / П. Н. Лизанец // *Венгерско-украинские межъязыковые связи*. – Будапешт, 1976.

Лизанец 1998 – Лизанец П. М. Мовні свідчення про контакти угорських племен з східнослов'янськими племенами до 896 року / П. М. Лизанец // *Acta Hungarica*. VII–VIII роки видання. – Ужгород – Дебрецен, 1998. – С. 35–40.

Мокань 1966 – Мокань А. А. Венгерские заимствования в мараморшском украинском диалекте Закарпатской области : автореферат дисс. [...] канд. филол. наук. – Тарту, 1966.

- Ожегов 1975 – Ожегов С. И. Словарь русского языка / С. И. Ожегов. – М., 1975.
- Цицькевич 1938 – Панькевич І. Українські говори Підкарпатської Русі і суміжних областей (3 приложениям 5 діалектологічних мап). Част. І. Звучня і морфологія. – Praha, 1938.
- Потушняк 1973 – Потушняк Ф. Честь роду / Федір Потушняк. – Ужгород, 1973.
- Рот 1973 – Рот А. М. Венгерско-восточнославянские языковые контакты. – Бувареншт, 1973.
- Сабадош 2008 – Сабадош Іван, Словник закарпатської говірки села Сокиринця Хустського району. – Ужгород, 2008.
- СУМ – Словник української мови XVI – першої половини XVII ст. / Національна академія наук України ; Інститут українознавства ім. І Крип'якевича. – Львів, 1994–2010. – Вип. 1–15.
- Тимченко 2002 – Тимченко Є. Матеріали до словника писемної та книжної української мови XV–XVIII ст. / підготували В. В. Німчук та Г. І. Лиса. – К. – Нью-Йорк, 2002.

ЛИТЕРАТУРА

1. Bárczi Géza, Benkő Loránd, Berrár Jolán. A magyar nyelv története. – Budapest, 1967.
2. Bárczi Géza. A magyar nyelv életrajza. – Budapest, 1975.
3. Benkő Loránd (főszerk.). A magyar nyelv történeti-etimológiai szótára. 1–4. – Budapest, 1967–1984.
4. Bonkáló Sándor. A rutének (ruszinok). – [Budapest], 1940.
5. Csopei László, Rutén-magyar szótár. – Чопей Л. Русько мадярський словарь. – Budapest, 1883.
6. Dóhovics Bazil. Kijegyzése azon szóknak, amelyek hason hangzatuak v[agy] és érteményüek is mind a magyar, mind az orosz nyelvben // Дзэндзелівський Й., Сак Ю., Штернберг Я., Василь Довгович – зачинатель досліджень угорсько-українських та угорсько-російських лексичних сходжень. – Ужгород, 2003.
7. Gunda Béla. Magyar-szláv néprajzi kapcsolatok // Szekfű Gyula (szerk.). A magyarság és a szlávok. – Budapest, 1942. – P. 165–184.
8. Hollós Attila. Az orosz szókincs magyar elemei. A Magyar Nyelvtudományi Társaság Kiadványai 206 sz. – Budapest, 1996.
9. Kniezsa István. A magyar nyelv szláv jövevényszavai I/1–2. – Budapest, 1955.
10. Kniezsa István. Magyar-szláv nyelvi érintkezések // Szekfű Gyula (szerk.). A magyarság és a szlávok. – Budapest, 1942. – P. 137–151.
11. Wołosz Robert. Wyrazy węgierskie w języku polskim II // Studia Slavica Hungarica 37 (1991–1992) – P. 3–27.
12. Zoltán András. A magyar-szláv nyelvi érintkezések kezdetei és fázisai // Életünk 6–7. Szombathely, 1996. – P. 634–648.

13. Zoltán András. Magyar szavak az ófehéroroszbán // Mártonfi Attila-Pap Kornélia-Slíz Mariann (szerk.), 101 írás Pusztai Ferenc tiszteletére. – Budapest, 2006. – P. 495–500.

Elizabeth Baran'

Social and historical background of East Slavic and Hungarian interlanguage contact

The article on the material of lexical items of different thematic groups are considered East Slavic and Hungarian cross-language contact. The author draws conclusions about the neighboring languages as a mediator and source of replenishment of lexical structure.

Key words: Ukrainian-Hungarian interlingual contacts, ukrainianism, ungarizm.

Флорій Бацевич (Львів, Україна)

УДК 811.161.2

МЕНТАЛЬНИЙ АБСУРД У ХУДОЖНЬОМУ ТЕКСТІ: ЛІНГВІСТИЧНІ АСПЕКТИ

У статті розглядаються механізми формування одного специфічного типу абсурдизації художнього тексту – ментального абсурду. Цей прийом «учуднення» тексту пов'язаний із деформацією семантичних і прагматичних чинників його організації, формуванням специфічних комунікативних смислів абсурдного характеру.

Ключові слова: абсурд, ментальний абсурд, абсурдний художній текст, абсурдний комунікативний смисл.

У сучасній гуманітарній сфері знань помітно активізувалась проблематика досліджень «учуднених» (термін М. Бахтіна), зокрема аномальних, абсурдних, шизофренічних, створених у змінених станах свідомості та інших типів текстів (дискурсів), а також їх складників – мовленнєвих актів і мовленнєвих жанрів – у логіко-філософському, семіотичному, психологічному, когнітивному, літературознавчому, лінгвістичному й комунікативно-прагматичному аспектах (див., напр., праці: [5; 10; 11; 13; 6] та ін.). Увага гуманітаріїв до подібного типу мисленнєво-мовленнєвих утворень не в останню чергу викликана їх міждисциплінарною природою, постійним інтересом до «вічної» проблематики смислотворення і смислосприйняття як найважливішої основи буття людини, зв'язків мислення і мови, міжособистісних, групових та інших типів соціальної інтеракції, глибоким інтересом до механізмів синергетики мови і мовлення, організації внутрішнього духовного життя людини та іншими причинами. Саме в «учуднених» текстах (дискурсах) процеси смислотворення і смислосприйняття стають прозорішими для аналізу; на тлі «неправильностей», відхилень від норм тощо увиразнюються глибоко імпліковані в мовленнєво-мисленнєвих процесах